

BİRDEN FAZLA TALEBİN YER ALDIĞI DAVA ÇEŞİTLERİNDE ARABULUCULUK DAVA ŞARTININ İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Uğur BULUT*

Özet

Arabuluculuk iradî bir süreç olmasına rağmen (HUAİK m. 3), belirli uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulması mecburî kabul edilmiş ve bu durum kanunen *dava şartı arabuluculuk* olarak düzenlenmiştir. Arabulucuya başvurulmasının dava şartı olduğu hâllerde davacı, arabuluculuk faaliyeti sonunda anlaşmaya varılmadığına ilişkin son tutanağın aslını veya arabulucu tarafından onaylanmış bir örneğini dava dilekçesine eklemek zorundadır¹. Bu zorunluluğa uyulmaması hâlinde mahkemece davacıya, son tutanağın bir haftalık kesin süre içinde mahkemeye sunulması gerektiği, aksi takdirde davanın usûlden reddedileceği ihtarı içerikli davetiye gönderilir. İhtarın gereği yerine getirilmez ise dava dilekçesi karşı tarafa tebliğe çıkarılmaksızın davanın usûlden reddine karar verilir. Hatta, arabulucuya başvurulmadan dava açıldığının anlaşılması hâlinde, böyle bir ihtar dahi gerek olmaksızın davanın, dava şartı yokluğu sebebiyle usûlden reddine karar verilir.

Dava şartı arabuluculuk, dava konusu edilen talep esas alınarak düzenlenmiş ve özellikle Türk Ticaret Kanunu ile İş Mahkemeleri Kanunu'nda talep vurgulanmıştır. Buna göre, "*ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında*" ve "*bireysel veya*

* Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul Hukuku ve İcra İflas Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi <https://orcid.org/0000-0002-4347-1799>

1 9. HD, 17.06.2020, 2020/932, 2020/5773 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası) sayılı karar ile İstanbul ve Antalya Bölge Adliye Mahkemesi kararları arasındaki uyuşmazlık hakkında "*tutanağın aslının veya onaylanmış bir örneğinin elden veya UYAP sistemi üzerinden dosya ibrazının gerektiğine ve uyuşmazlığın bu şekilde giderilmesine*" şeklinde karar verilerek tutanağın örneğinin UYAP üzerinden dosyaya sunulmasının da yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

toplular iş sözleşmesine dayanan işçi veya işveren alacağı ve tazminatı ile işe iade talebiyle” açılan davalarda arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır (TTK m. 5/A, İşMK m. 3/1). Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da ise, genel olarak sayılan istisnai uyuşmazlıklar haricinde tüketici mahkemelerinde görülen uyuşmazlıklarda dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartı olarak düzenlenmiştir (TKHK m. 73/A). Bu durumda, dava konusunun talep esas alınarak belirlendiği Türk hukukunda, dava şartı olarak arabulucuya (zorunlu arabuluculuğa) başvurulmasının da talebe göre belirlenmesi gerektiği kabul edilmelidir.

Arabuluculuk dava şartının dava konusu edilen talebe göre belirleneceği açık olmakla beraber, birden fazla talebin ileri sürüldüğü uyuşmazlıklarda arabuluculuk dava şartının nasıl inceleneceği tartışmaya açıktır. Bu hususa ne birden fazla talebin yer aldığı dava türlerine ilişkin düzenlemelerde ne de dava şartı arabuluculuğun kabul edildiği düzenlemelerde yer verilmiştir. Bu durumda, birden fazla talebin ileri sürüldüğü her bir dava çeşidinin kendi özellikleri dikkate alınarak sonuca gidilmelidir. Davaların yığılması, terditli dava ve seçimli dava gibi dava türlerinin tamamında birden fazla talep yer alsa dahi bu taleplerin ileri sürülüş biçimleri birbirinden farklıdır. Bunun sonucu olarak, ilgili dava türlerinde taleplerin incelenme şekilleri de tamamen farklıdır. Bu nedenle, dava şartı arabuluculuk bakımından da belirtilen dava türlerinden biri için uygun görünen çözüm tarzı diğer bir dava türü için (yine birden fazla talep ileri sürülüyor olsa dahi) uygun olmayabilir.

Davaların yığılmasında (objektif dava birleşmesi), birden fazla talep tamamen birbirinden bağımsız ve asli niteliktedir (HMK m. 110). Bu davada, esasen talep sayısı kadar dava vardır ve bu nedenle, her bir talep için dava şartlarının da ayrı ayrı sağlanması gerektiği konusunda bir tereddüt yoktur. O hâlde, arabuluculuk da gerçek anlamda bir dava şartı ise, davaların yığılması olarak her bir talebe ayrı ayrı hükmedilmesinin talep edildiği davalarda yine her bir talep için ayrı ayrı dava şartı arabuluculuk incelenmelidir. Bu durumda, davada ileri sürülen taleplerden münferit olarak arabuluculuk dava şartını tâbi olanların her biri için arabulucuya başvurulmuş olmalı; aksi hâlde, sadece ilgili talebin usûlden reddi ve diğer talepler (arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan ve tâbi olmasına rağmen arabulucuya

başvurulmuş olan) bakımından davanın esastan incelenmesi gerekmektedir. Genel anlamda arabuluculuk dava şartına yöneltilen eleştiriler nedeniyle bu çözüm tarzı da eleştirilebilir olsa dahi, bu sonuç davaların yığılmasının bir gereğidir. Arabuluculuk dava şartının olumsuz yönleri, belirli ve bilinen bir dava türünün şartları esnetilerek giderilemez. Bu nedenlerle, davaların yığılmasında arabuluculuk dava şartına tâbi olan taleplerin tamamının arabuluculuk başvurusuna konu edilmiş olması gerekir. Özellikle, arabuluculuk dava şartına tâbi bir talebin bu şarta tâbi olmayan başka bir taleple birlikte ileri sürülmesi hâlinde, diğer talep için de arabuluculuk dava şartının aranmayacağı yönündeki kararları tartışmaya açık olmaktan öte tehlikeli bulduğumuzu da ifade etmek isteriz. Zira, bu durumda, arabulucuya başvurmak istemeyen taraf talebinin yanına göstermelik olarak arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan bir talep ekleyerek arabuluculuk dava şartını bertaraf etmeyi düşünebilir.

Birden fazla talebin yer aldığı diğer bir dava türü olan terditli davada, talepler arasında aslîlik-ferîlik ilişkisi kurulmaktadır. Buna göre davacı, öncelikle aslî talebinin kabul edilmesini istemekte; ancak, bu talebin kabul edilmemesi hâlinde ferî talebi ileri sürmektedir. Bu nedenle, mahkemeye aslî talep reddedilmeden ferî talep hakkında inceleme yapılarak hüküm kurulamaz (HMK m. 111). Kanaatimizce, bu dava türünde arabuluculuk dava şartı sadece aslî talebe göre belirlenmeli ve sadece aslî talep bakımından arabuluculuğa başvurulmuş olması yeterli görülmelidir. Zira, ferî talep davacı için ikincil nitelikte olduğundan bu talebini arabuluculuk yoluyla ileri sürerek kabul etmesi terditli davanın amacına aykırı olacaktır. Bu nedenle, ferî talep arabuluculuk dava şartına tâbi olsa dahi bu talep için arabulucuya başvurulmaksızın aslî talep esas alınarak dava açılabilir. Eğer aslî talep arabuluculuk dava şartına tâbi değilse doğrudan ferî taleple birlikte terditli dava açılabilir; aslî talep arabuluculuk dava şartına tâbi ise, sadece aslî talep için arabuluculuğa başvurularak son tutanağın düzenlenmiş olması yeterli görülmelidir.

Seçimlik borçlarda söz konusu olabilen seçimlik dava, seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde gündeme gelmektedir. Davacı, seçimlik borcun konusunu

oluşturan her iki talebi de ileri sürmekle beraber esasen sadece birini talep edebilmekte; ancak, seçim hakkı kullanılmadığı için seçimlik mahkûmiyet hükmü kurulmaktadır (HMK m. 112). Bu nedenle, esasen borç ifa edilmeye kadar edim tam olarak bilinmemektedir. O hâlde, seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden sadece biri dahi arabuluculuk dava şartına tâbi taleplerden ise dava açılmadan önce arabuluculuk yoluna başvurulması gerekir. Bu durumun sadece seçim hakkının borçluda olduğu durumlarda söz konusu olduğu, seçim hakkı üçüncü bir kişide ise o kişiye karşı arabuluculuk yoluna başvurulamayacağı ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arabuluculuk, zorunlu, talep, dava şartı, dava çeşitleri.

Abstract

Although mediation is a voluntary process, it is accepted mandatory at certain cases and this is named as *mediation as procedural requirement*. At those cases, plaintiff must attach the original or approved copy of the final report, which indicates that no agreement has been made at the end of compulsory mediation process, to its petition. Otherwise, a formal notification is given to the plaintiff in order to submit the final report in two weeks time frame failing that the case will be dismissed without prejudice. If the requirements of the notifications are not fulfilled, the case is dismissed without prejudice. Moreover, when it is seen that the suit is filed without applying to the mandatory mediation, the case is dismissed without prejudice because of the lack of a procedural requirement without need to notify.

Mediation as procedural requirement is regulated based on the claim sued for and the term claim is emphasized especially in Turkish Commercial Code and The Code of Labour Courts. Hence, it is a procedural requirement to apply mandatory mediation before filing the suit about “*at the commercial cases, claims of credit and compensation including the demand to pay some amount of money*” and “*claims of employee or employer credit and compensation or reemployment based on individual or collective labour agreement*”. Also, it is regulated generally as procedural requirement to apply

mandatory mediation except some limited disputes and claims at the Code of Consumer Protection. Therefore, it can be concluded that because the subject of dispute is specified based on the claim in Turkish law, the mediation as procedural requirement (mandatory mediation) should be accepted also based on the claim.

Although it is clear that mediation as procedural requirement is specified according to claim, it can be discussed how to determine mediation as procedural requirement at the cases including more than one claim. This situation is not clearly determined neither in the regulations of the lawsuits including more than one claim nor in the regulations about the mandatory mediation. Therefore, it should be interpreted according to individual characteristics of lawsuits including more than one claim. Although there are more than one claim in the all cases such as cumulative, alternative and possible accumulation of claims, the ways they are presented are different from each other. Hence, the solution about the mandatory mediation which seems to be appropriate for a specific type of action mentioned above may not be applicable for any other type of action (despite that it also contains more than one claim).

Each one of the claims is completely independent and primary from each other at the cumulative accumulation of cases (objective joinder of cases). There are indeed cases as many as claims in this type of action. Therefore, it is undisputed that all procedural requirements must be met for all and each one of the claims. Consequently, if mandatory mediation is in fact a procedural requirement, in accumulation of cases, which is demanded a judgement for each of the claim, mediation as procedural requirement should be considered for each one of the claims. Hence, mandatory mediation process must be fulfilled for any claim, which is individually subject to mandatory mediation; otherwise, only related claim should be dismissed without prejudice and other claims (which are not subject to mandatory mediation or subject to mandatory mediation and so the process is fulfilled) should be examined. Despite that this way of solution may be argued because of the general objections to the mandatory mediation, this conclusion is the natural necessity of cumulative accumulation

of cases. Negative aspects and results of the mandatory mediation cannot be removed by disregarding the conditions of a certain, known type of action. Therefore, all the claims in cumulative accumulation of cases which are subject to mandatory mediation must have been made subject to the mediation. In this respect, it should be stated that the decisions of Court of Cassation are not only arguable but also dangerous, on which it is not all mandatory to apply for mediation, if a claim, which is individually subject to mandatory mediation, is brought together cumulatively with another claim, which is not individually subject to mandatory mediation. Yet, if so, the plaintiff who does not want to apply for mediation could be able to bypass the mandatory mediation by adding a fake claim, which is not subject to mandatory claim, beside his real claim.

The other type of action, possible accumulation of cases, which includes also more than one claim, consists of one primary and one or more secondary claims. The plaintiff first demands his primary claim to be accepted; however, in case of that the primary claim is dismissed, he asserts the secondary claim. Therefore, the secondary claim can not be examined and ruled about without dismissing the primary claim. So, in our opinion, mandatory mediation should be determined according to the primary claim in this type of action and it should be enough to apply for mandatory mediation only about the primary claim. As it would be contrary to the aim of possible accumulation of cases to apply for mandatory mediation about the secondary claim and be agreed upon. Thus, even if the secondary claim is normally subject to mandatory mediation, the primary claim should be sued for without applying for mandatory mediation about the secondary claim. If the primary claim is not subject to mandatory mediation, the secondary claim directly could be asserted by the primary claim; if the primary claims is subject to mandatory mediation, it should be enough to apply for mediation only about the primary claim and the final report to be issued.

Alternative accumulation of cases, which can occur in case of alternative obligation, can be filed when the debtor or a third person, who has the right to choose, do not determine the obligation choice. Even if the plaintiff has to assert the both claims that are subjects of the alternative obligation,

he can only have one of them; but, because he has not the right to choose, alternative judgment is to be rendered. Therefore, the exact subject of the performance stays unknown until one of them is performed by the debtor. Hence, even if only one of the claims which forms the subjects of alternative obligation is subject to mandatory mediation, mediation must be applied for before filing the suit. It is stated that this way of solution can only be applied when the debtor has the right to choose the performance; if a third person has the right to choose, mandatory mediation cannot be applied for against the third person.

Keywords: Mediation, mandatory, claim, procedural requirement, types of action.

Giriş

Dava şartı (*zorunlu*) arabuluculuk kapsamına alınan uyuşmazlıkların sayısı, bizatihi dava şartı arabuluculuğa ve düzenlenme şekline yöneltilen ciddi eleştirilere rağmen, artmaya devam etmektedir. Bu hususta genellikle talep esaslı çerçevesinde düzenlemeler yapılmakta; dava konusu edilecek olan talebin kaynağı ve niteliğine göre arabuluculuk dava şartına tâbi olup olmadığı tespit edilmektedir. Bu noktada, dava konusu yapılan veya daha doğru ifade ile yapılacak taleplerin sayısı ve ileri sürülüş şekilleri dikkate alınarak arabuluculuk dava şartının incelenmesi de zorunludur. Böylece talepler bakımından arabuluculuk dava şartının sağlanıp sağlanmadığı noktasında yerinde ve tam bir değerlendirme yapılabilir. Zira, ilerde açılacak davanın talepleri, dava şartı sebebiyle daha önce arabuluculuk bakımından değerlendirilmelidir ki, ilerde de taleplerin durumuna göre dava şartının gerçekleşip gerçekleşmediği doğru şekilde tespit edilebilsin. Bu ise usûl hukuku bakımından taleplerin türleri dikkate alınarak bir değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Çalışmamızda, dava şartı arabuluculuğa ilişkin kısa ve genel bir açıklama yapılmakla yetinilmiş, genel olarak zorunlu arabuluculuğa yöneltilen eleştiriler çalışmamız kapsamını aştığından bu konuda ayrıntılı çalışmalara atıf yapılmakla yetinilmiştir. Genel açıklamadan sonra talep sonucuna ilişkin dava çeşitlerine ilişkin olarak talebin sayısı ve ileri sürülüş şekillerine

göre yapılan ayırında yer alan davaların yığılması, terditli dava ve seçimlik davanın her birine ilişkin kısa bir açıklamadan sonra her biriyle ilgili arabuluculuk dava şartının nasıl incelenmesi gerektiği konusunda yargı kararları çerçevesinde sonuçlara yer verilmiştir.

I. Dava Şartı Olarak Arabuluculuk

Dava şartı olarak arabuluculuk², hukukumuzda ilk defa 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu³ ile düzenlenmiştir. Daha sonra 7155 sayılı Abonelik Sözleşmesinden Kaynaklanan Para Alacaklarına İlişkin Takibin Başlatılması Usulü Hakkında Kanun'un⁴ 20. maddesiyle Türk Ticaret Kanunu'na 5/A maddesi eklenerek bazı ticarî davalar da dava şartı arabuluculuk kapsamına alınmıştır. 7036 sayılı Kanun'dan farklı olarak Türk Ticaret Kanunu'nda özel olarak ticarî davalara ilişkin dava şartı arabuluculuğun sonuçları hakkında hükümler ihdas edilmemiş; 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'na dava şartı arabulucuğa ilişkin genel bir hüküm eklenmiştir. Esasen bu şekilde dava şartı arabuluculuğun kapsamının genişlemeye devam edeceğinin somut sinyalleri de verilmiştir. Nitekim, son olarak 7251 sayılı Kanun'un⁵ 59. maddesiyle Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a 73/A maddesi eklenmek suretiyle bazı tüketici uyuşmazlıkları da dava şartı arabuluculuk kapsamına dahil edilmiştir.

2 Gerek arabuluculuğun zorunlu bir yol olarak dava şartı şeklinde düzenlenmesi, gerek düzenlenme yeri ve sistematigi gibi birçok husus eleştirilmektedir. Bu konular çalışmamız kapsamını aştığından değinilmemiştir. Bu konudaki detaylı açıklama ve eleştiriler için bkz. **Ömer Ekmekçi, Muhammet Özekes, Murat Atalı ve Vural Seven**, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk* (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019), 129 vd; **Muhammet Özekes**, "Zorunlu Arabuluculuğun Hak Arama Özgürlüğü ve Arabuluculuk İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi "Zorunlu Arabuluculuğa Eleştirel Bir Yaklaşım", *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Yargıtay'ın 150. Kuruluş Yılı Dönümü Etkinliği, Yargıtay ve AYBÜ Hukuk Fakültesi, Ankara 6-7 Aralık 2018, Toplantı Kitabı* (Ed. Ersin Erdoğan) (2019): 111 vd; **Mert Namli**, "İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı İle Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medenî Usûl Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi", *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirilmesi*, 13 Mayıs 2016 İstanbul, Toplantı Kitabı (Ed. Kübra Doğan Yenisey) (2016), 156 vd.

3 RG, 25.10.2017, S. 30221.

4 RG, 19.12.2018, S. 30630.

5 RG, 28.07.2020, S. 31199.

Doktrinde, arabuluculuk dava şartının bir dava şartından öte, dava açılmasını dahi engelleyici nitelikte bir dava engelini çağrıştırdığı ifade edilmiştir⁶. Bu görüşe göre, arabuluculuk dava şartı yerine getirilerek ilgili belgeler sunulmadıkça davanın açılmaması, özellikle UYAP üzerinden dava açılmasına imkân dahi tanınmaması eleştirilmekle beraber dava şartı arabuluculuğun daha ileri seviyede bir şart olarak uygulandığına dayanak olarak kabul edilebilir. Diğer yandan, düzenlenme şekli ve sonuçları çerçevesinde değerlendirme yapıldığında, yerindeliği tartışılabilir olsa da, arabuluculuğa başvuru zorunluluğunun en azından kanundaki düzenleniş şekliyle mecburen bir dava şartı olarak değerlendirileceği ifade edilmektedir⁷.

Kanaatimizce, kanunî ifade ediliş şekliyle arabuluculuk dava şartının dava engeli düzeyinde ileri bir şart olduğu sonucuna varmak mahkemeye erişim hakkının sınırlaması niteliğinde olan zorunlu arabuluculuk konusunu daha da tartışmalı hâle getirebilecektir. İlgili görüşe dayanak yapılabilecek UYAP sisteminin kullanımına ilişkin idarî engellemeler zaten bizatihi hukuka aykırı olarak elektronik altyapının kullanımı örneğidir. Nitekim aynı görüş bu uygulamayı da ciddi bir şekilde eleştirerek mahkeme erişim hakkının ihlâl edildiği sonucuna varmıştır⁸. Bu açıklamalar kapsamında kendisi hukuka aykırı olan birtakım sistemsel uygulamalar özelinde dava şartı arabuluculuğa nitelik kazandırılmamalı; bu özel dava şartı da diğer dava şartlarıyla ilişkisi içerisinde incelemeye tâbi tutulmalıdır. Şüphesiz bu, arabuluculuğun bir dava engeli mi yoksa dava şartı mı olduğu, dava şartı olarak da gerçek bir dava şartı olup olmadığı tartışmasını geçersiz kılmamaktadır. Sadece bizim inceleme konumuz, bu tartışmanın dışında bir değerlendirme şeklinde yapılacaktır.

Bu çerçevede, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinde düzenlenen dava şartlarının incelenme sırası bakımından doktrinde kabul gören görüşlere paralel bir şekilde arabuluculuk dava şartı da dava konusuna ilişkin dava şartları kapsamında mahkemeye ve taraflara ilişkin dava şartlarının sağlandığının tespitini müteakiben araştırılmalı ve incelenmelidir.

6 **Cafer Eminoğlu ve Ersin Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2020), 114 vd.

7 **Ekmekçi, Özkes, Atalı ve Seven**, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, 153-154.

8 **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 114, dn. 106.

Nitekim, uygulamada, dava şartlarının varlığı veya yokluğunun görevli ve yetkili mahkeme tarafından incelenmesi gerekliliğinden hareketle görevsiz veya yetkisiz mahkemenin arabuluculuk dava şartı incelemesini yapması hukuka aykırı bulunmaktadır⁹.

II. Genel Olarak Birden Fazla Talebin Yer Aldığı Dava Çeşitleri

Talep, kelime anlamıyla bir kimseden bir şeyi yapmasını veya yapmamasını isteme olarak tanımlanabilir¹⁰. Maddî hukukta kabul gören talep kavramı da bu tanıma benzer olsa da usûl hukuku bakımından talep, bir hukukî sonucun kesin bir şekilde belirlenmesine ilişkin, mahkemeye yöneltilmiş, davacı tarafından ileri sürülen talep sonucuna göre ortaya konulabilecek bir istek olarak tanımlanmaktadır¹¹. Medenî usûl hukukunda dava konusu olarak karşımıza çıkan talebi (*usûlî talep*) tam olarak belirlemek, uyuşmazlık konusunun tespiti, dava çeşitlerini ayırt etme, derdestlik, kesin hüküm gibi birçok noktada büyük bir önemi haiz olduğundan talebin tespiti notkasında da birçok farklı görüş ileri sürülmüştür¹². Ancak, genel olarak Türk hukukunda, dava konusu olan usûlî talebi belirleyen aslî unsurun talep; vakıaların ise, talebin belirginleştirilmesi ve diğer taleplerden ayrılması ile ispatı bakımından önem taşıyan bir unsur olarak kabul gördüğü söylenebilir¹³.

9 “Bu nedenle görevli mahkeme tarafından, öncelikle yetkili olup, olmadığı belirlenip, yetkili ise diğer dava şartlarının değerlendirilmesi gerekirken, yetki hususu ve özellikle davalının yetki itirazı değerlendirilmeden davanın 7036 Sayılı Yasada düzenlenmiş bir başka dava şartı olan arabuluculuğa başvurulmadığı gerekçesiyle usulden reddine karar verilmesi ve istinaf merci olan ... Adliye Mahkemesi 26. Hukuk Dairesi tarafından da davalı tarafın yetki hususundaki istinaf başvurusunun değerlendirilmeden istinaf başvurusunu reddetmesi hatalı olup, bozmayı gerektirmiştir.” 9. HD, 04.03.2019, 2019/520, 2019/5144 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

10 “Talep”, Türk Dil Kurumu Sözlükleri, Erişim 07.10.2020, <https://sozluk.gov.tr/>; **Konrad Hellwig**, *Anspruch und Klagerecht* (Leipzig, 1924), 5.

11 **Saim Üstündağ**, *Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1997), 274, 472; **Süha Tanrıver**, *Medeni Usûl Hukuku, C. I* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2013), 450.

12 Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Uğur Bulut**, *Medeni Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2017), 253 vd.

13 **Tanrıver**, *Medeni Usûl Hukuku, C. I*, 476; **Ejder Yılmaz**, *Medeni Yargılama Hukukunda Islah, 4. Baskı*, (Ankara: Yetkin Yayınları, 2013), 190; **İbrahim Ermenek**, *Medeni Usûl*

Dava konusunu belirleyen aslî unsur olan talebin sayısı ve ileri sürülme şekline göre farklı dava çeşitleri karşımıza çıkmaktadır. Talep sonucuna göre dava çeşitleri, davaların yığılması (objektif dava birleşmesi), terditli dava, seçimlik dava, kısmî dava, belirsiz alacak davası ve mütelahik dava olarak sınıflandırılmaktadır¹⁴. Kısmî dava ve belirsiz alacak davasında, talep sayısının fazlalığı değil talebin niteliği ile bölünebilir olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınmaktadır. Bu durumda, birden fazla talebin yer aldığı dava çeşitleri olarak davaların yığılması ile terditli ve seçimlik dava karşımıza çıkmaktadır. Aşağıda bu dava çeşitlerinin her biri hakkında kısa açıklamalarda bulunularak devamında arabuluculuk dava şartının bu özel dava çeşitleri için nasıl inceleneceği konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

III. Davaların Yığılmasında (Objektif Dava Birleşmesi) Arabuluculuk Dava Şartı

A. Genel Olarak

6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 110. maddesinde düzenlenen davaların yığılmasında davacı, aynı davalıya karşı olan birbirinden bağımsız birden fazla aslî talebini aynı dava dilekçesinde ileri sürmektedir. Böyle bir dava açılabilmesi için taleplerin tamamı bakımından ortak görevli ve yetkili bir mahkemenin bulunması ve taleplerin tamamının aynı yargı çeşidine tâbi olması gerekmektedir¹⁵.

Davaların yığılmasında taleplerin her biri birbirinden bağımsız ve aslî nitelikte olduğu için görünüşte tek bir yargılama süreci söz konusu olsa dahi o yargılamanın konusunu oluşturan talep konusu kadar dava vardır¹⁶. Her bir talep ayrı bir dava konusunu oluşturabilecek bağımsız birer

Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), 166; **Levent Börü**, *Dava Konusunun Devri* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2012), 232.

14 **Hakan Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C.II* (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2017): 988 vd.

15 Davaların yığılmasının şartları hakkında detaylı bilgi için bkz. **Bulut**, *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*, 179 vd.

16 **Baki Kuru**, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II* (İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001), 1500; **Ejder Yılmaz**, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, C. II* (Ankara: Yetkin

dava niteliğinde olduğu için her bir talep hakkında ayrı ayrı karar verilmesi gerekmekte olup taleplerden birinin kabul veya reddedilmiş olması, kural olarak, diğer talepleri etkilemez¹⁷. Yine taleplerin her birinin bağımsız dava niteliğinde olması nedeniyle dava şartlarının her bir talep için ayrı ayrı incelenmesi gerektiği konusunda da herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır¹⁸.

B. Arabuluculuk Dava Şartının İncelenmesi

Davaların yığılması şeklinde ileri sürülen taleplerin tamamı ayrı ayrı arabuluculuk dava şartına tâbi ise, her biri hakkında arabuluculuk dava şartının yerine getirilmiş olması gerekmektedir. Aksi hâlde, mahkemece davanın tüm talepler bakımından usûlden reddine karar verilmelidir¹⁹. Tüm talepler bakımından arabuluculuk dava şartının gerçekleştiğini tespit noktasında son tutanakta yer verilen somut talepler ve tutanağın düzenlenme şekli büyük bir önemi haizdir. Aynı hukukî ilişkiden kaynaklansa dahi sadece bir takım talepler ismen zikredilerek bu talepler bakımından anlaşmaya varılmadığı şeklinde düzenlenen tutanak yalnızca ilgili talepler bakımından arabuluculuk dava şartının yerine getirildiğine işaret edecektir. Ancak, özellikle münhasıran belirli bir talebin ismen zikredilmeyerek temel hukukî ilişkiden kaynaklanan hiçbir talep bakımından anlaşmaya varılmadığı şeklinde düzenlenen bir son tutanak, o hukukî ilişkiden kaynaklanan tüm talepler için arabuluculuk dava şartını sağlar kabul

Yayınları, 2017), 1689; **Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C.II*, 1093; **Tanrıver**, *Medenî Usûl Hukuku, C. I*, 614; **Ingo Saenger**, “Klagenhäufung und alternative Klagebegründung”, *Monatsschrift für Deutsches Recht*, No. 9 (1994): 861; “Davaların yığılması söz konusu olduğunda, görünüşte tek dava, gerçekte ise talep sayısınca dava mevcuttur.” HGK, 30.04.2019, 4-1394/494 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “...davaların yığılması (objektif dava birleşmesi) halinde, talep sayısı kadar dava bulunduğu kabul edildiğinden...” HGK, 17.06.2015, 22-787/1552 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

17 **Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C.II*, 1093; **Tanrıver**, *Medenî Usûl Hukuku, C. I*, 615.

18 **Kuru**, *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II*, 1500; **Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C.II*, 1093; **Tanrıver**, *Medenî Usûl Hukuku, C. I*, 614; **Yılmaz**, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1689; “Davacı birçok talebini, tek bir dava dilekçesi ile talep etmektedir. Aslında kural olarak talep sayısınca dava mevcuttur... Bu sebeple dava şartlarının da her talep açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.” 9. HD, 28.03.2018, 5239/6929 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

19 **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 162.

edilmelidir²⁰. Taleple bağıllık ilkesi gereği böyle bir durumda arabuluculuk başvuru formunun da incelenmesi gerekebilir. Keza Yargıtay, arabuluculuk başvuru formunun da dikkate alınması gerektiği ve şayet davacı tarafından başvuru formunda talepler ismen sınırlandırılarak zikredilmişse sadece formda yer alan taleplerin arabuluculuk sürecine konu edildiğinin; aksi hâlde, o hukuki ilişkiden kaynaklanan tüm talepler için arabuluculuk dava şartının sağlandığının kabulü gerektiği sonucuna varmıştır²¹. Ancak, kanunen mahkemeye sunulması zorunlu evrak sadece anlaşamama son tutanağı olup bu evrak haricinde başvuru formu gibi diğer belgeleri mahkemeye sunulmasının talep edilmesi arabuluculuğa ilişkin genel ilkelere olan gizlilik ilkesini zedeleyebilecektir²². Bu nedenle, bu yönde bir uygulama gizlilik ilkesiyle çelişebileceğinden eleştiriye açıktır²³.

Kuşkusuz ki, herhangi bir tereddüde mahâl vermemek adına, anlaşmaya varılamayan tüm taleplerin ayrı ayrı ve açıkça tutanakta yer alması yerinde olacaktır. Nitekim, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Yönetmeliği ile söz konusu sorunlar giderilmeye çalışılmış, Yönetmeliğin 25. maddesinin yedinci fıkrasında, tarafların sadece bir takım talepler bakımından anlaşmaya varmaları hâlinde, üzerinde anlaşılan ve anlaşılabilen taleplerin anlaşma son tutanağında açıkça belirtilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Aynı durum, birden fazla talebin yer aldığı ve taleplerin tamamı için anlaşma sağlanamadığı hâllerde düzenlenecek olan anlaşamama son tutanağında da kabul edilmelidir.

20 Aksi yönde **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 112, 167.

21 9. HD, 10.09.2019, 2019/6226, 2019/15522 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 9. HD, 07.05.2019, 2019/3610, 2019/10073 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 22. HD, 09.05.2019, 2019/3584, 2019/10279 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 9. HD, 11.02.2019, 2019/510, 2019/3277 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); 9. HD, 11.02.2019, 2018/11190, 2019/3278 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Yargıtay, söz konusu kararında *başvuru formu* uygulamasının başlatıldığı 02.08.2018 tarihinden itibaren son tutanakta hangi talep için anlaşmaya varıldığı veya varılmadığının açıkça yazılması gerektiği; aksi hâlde, arabuluculuk dava şartının sağlanmamış kabul edileceği yönünde görüş beyan etmiştir.

22 Bkz. **Çiğdem Yazıcı Tıktık**, *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması* (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2013), 57 vd.

23 Bkz. **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 113.

Davaların yığılmasına konu taleplerden sadece bir kısmının arabuluculuk dava şartı kapsamında yer almaması veya arabuluculuğa elverişli olmaması hâlinde nasıl hareket edileceği tartışmalıdır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin 10.06.2020, 2019/4851 E. ve 2020/2732 K. numaralı kararında,

“Dava, marka hakkına istinaden unvan terkinini, markaya tecavüzün tespiti, men'i, buna bağlı olarak da maddi ve manevi tazminat istemlerine ilişkindir. İlk Derece mahkemesince, dava türü itibariyle dava açılmadan önce arabulucuya müracaat edilmesinin dava şartı olduğundan bahisle davanın usulden reddine karar verilmiş; davacı tarafından yapılan istinaf başvurusu da Bölge Adliye Mahkemesince aynı gerekçeyle esastan reddedilmiştir. Davanın 7115 sayılı Yasa'nın 20. maddesi ile TTK'na eklenen 5/A maddesinin yürürlüğe girmesinden sonra açıldığı uyuşmazlık konusu değildir. Bahse konu maddeye göre, TTK'nın 4. maddesinde ve diğer kanunlarda belirtilen ticari davalardan, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan alacak ve tazminat talepleri hakkında dava açılmadan önce arabulucuya başvurulmuş olması dava şartıdır. Somut olayda, 6100 sayılı HMK'nın 110. maddesiyle düzenleme altına alınan “davaların yığılması” durumu söz konusu olup, uyuşmazlık, marka hakkına dayalı olarak unvan terkinini, markaya tecavüzün tespiti, meni ve tecavüz nedeniyle maddi ve manevi tazminat davalarını içermektedir. Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan tazminat istemlerine ilişkin davalar arabuluculuğa tabi ise de, unvan terkinine, markaya tecavüzün tespiti ve menine ilişkin davalar, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan bir alacak ya da tazminat davası olmadığından arabuluculuğa tabi değildir. **Bu durumda, arabuluculuğa tabi olmayan bir dava ile birlikte açılan tahsil davası da arabuluculuk dava şartına tabi olmayacağından aksi yöndeki mahkeme gerekçesi isabetli görülmemiştir.** Bu itibarla, işin esasına girilerek, taraf iddia ve savunmalarının değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın usulden reddine karar verilmesi doğru görülmemiş, karara karşı yapılan istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararının bozularak kaldırılması gerekmiştir.”

yönünde ifadelere yer verilerek arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan bir taleple arabuluculuk dava şartına tâbi başka bir talep bir arada ileri sürülmüşse taleplerin bir bütün olarak arabuluculuk dava şartı kapsamında çıkacağı

sonucuna varılmıştır. Aynı Yargıtay Hukuk Dairesinin²⁴ ve Bölge Adliye Mahkemesinin²⁵ aynı sonuca varan başka kararları da bulunmaktadır.

Diğer yandan, arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan talebin ayrılarak o taleple ilgili yargılamaya devam edilmesi; arabuluculuk dava şartına tâbi olmasına rağmen arabulucuya başvurulmadan açılan taleplere ilişkin davaların ise usûlden reddi gerektiği yönünde kararlar da mevcuttur:

“Davacının tek bir dava dilekçesi ile birbirinden bağımsız birden fazla asli talebi hakkında ayrı ayrı değerlendirme yapılması gerekmektedir.TTK'nın 5/A maddesine göre davacının asli taleplerinden olan itirazın iptali davası arabuluculuk dava şartına tabidir. Davacı bu talebi ile ilgili olarak arabuluculuk dava şartını yerine getirmeden dava açtığından 6325 Sayılı kanun 18/A maddesi gereğince herhangi bir işlem yapılmaksızın dava, dava şartı yokluğundan reddedileceğinden bu dava yönünden HMK 114/2 ve 115/2 maddeleri gereğince dava şartı yokluğu nedeniyle usulden red kararı verilmesi usul ve yasaya uygundur... **Mahkemeye yapılacak iş HMK'nın 110. Maddesine göre davaların yığılması şeklinde açılan itirazın iptali davası ile menfi tespit davasının tefriki ile itirazın iptali davasında arabuluculuk dava şartı yokluğu**

- 24 Örneğin, “Davada diğer talep olan davacının çek nedeniyle davalıya borçlu olduğunun tespiti talebinin yani menfi tespit davasının arabuluculuk dava şartına tabi olup olmadığı hususuna gelince, menfi tespit davasında davacı, davalıya borçlu olmadığına tespitini istemekte, buna karşın davalı taraf davacının borçlu olduğunu savunmaktadır. Netice itibarıyla mahkeme menfi tespit davasında davacının borçlu olup olmadığına tespiti ile birlikte davalının da alacaklı olup olmadığına tespitini yapacaktır. Şu halde menfi tespit davasında dava konusunun bir miktar alacağa ilişkin olduğu açık olup 7155 Sayılı Kanun'un 20. maddesiyle TTK'nın 5. maddesine eklenen 5/A maddesi kapsamında menfi tespit davasında arabulucuya başvurmak dava şartı ise de arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan çek istirdadı davası ile birlikte açıldığından eldeki davada menfi tespit talebi de arabuluculuk dava şartına tâbi olmayacaktır.” 11. HD, 10.02.2020, 2019/3048, 2020/1093 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); “Somut olayda, 6100 sayılı HMK'nın 110. maddesiyle düzenleme altına alınan “davaların yığılması” durumu söz konusu olup, uyumsuzluk, verilen paranın tahsili ve ortak olmadığına tespiti olmak üzere iki ayrı dava içermektedir. Konusu bir miktar paranın ödenmesi olan tahsil davası arabuluculuğa tabi ise de, geçerli bir ortaklık ilişkisinin kurulmadığına tespitine ilişkin dava, konusu bir miktar paranın ödenmesi olan bir alacak ya da tazminat davası olmadığından arabuluculuğa tabi değildir. Bu durumda, arabuluculuğa tabi olmayan bir dava ile birlikte açılan tahsil davası da arabuluculuk dava şartına tabi olmayacağından aksi yöndeki mahkeme gerekçesi isabetli görülmüştür.” 11. HD, 17.02.2020, 2020/197, 2020/1578.
- 25 İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. HD, 25.09.2020, 2020/1224, 2020/1447 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

nedeniyle usulden red kararı vermek, menfi tespit davası yönünden ise dava değeri üzerinden harç eksikliği ikmal edildikten sonra taraf delillerinin toplanarak oluşacak sonuca göre karar vermek olmalıdır. Bu nedenle davacı istinaf başvurusunun menfi tespit talebine yönelik olarak kısmen kabulüyle mahkeme kararının HMK 353/1-a4 maddesi uyarınca kaldırılmasına yukarıda belirtilen şekilde işlem yapılarak yeniden karar verilmek üzere mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerektiği kanaatine varılarak aşağıdaki hüküm kurulmuştur.”²⁶

Doktrinde, yukarıda da açıklandığı üzere²⁷, davaların yığılmasına konu her bir aslı talebin bağımsız bir dava niteliğinde olduğunun ve her bir talep için dava şartlarının ayrı ayrı incelenmesinin gerektiğinin tereddütsüz olması karşısında, arabuluculuk dava şartının da her bir talep için ayrı ayrı değerlendirilmesi ve sağlanması gerektiği belirtilmektedir²⁸. Arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan bir talebin arabuluculuk dava şartına tâbi başka bir taleple bir arada ileri sürülmesi hâlinde, arabuluculuğa tâbi olmayan talepler için yargılamaya devam edilmesi gerekirken diğer taleplerin usûlden reddi gerektiği haklı olarak dile getirilmiş²⁹ ve bu durumlarda davacının arabuluculuk dava şartına tâbi olan talepler için bu şartı yerine

26 İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 13. HD, 09.07.2020, 2020/538, 2020/796 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). İlgili kararda itirazın iptali davası dava şartı arabuluculuk kapsamında değerlendirilmiş olmasına rağmen bu davanın niteliği gereği dava şartı arabuluculuk kapsamında yer almadığı doktrinde haklı olarak ifade edilmiştir. Bu konuda detaylı bilgi için bkz. **Hakan Pekcanitez, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özekes, İcra ve İflâs Hukuku** (İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019), 108; **Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk**, 196-197; **Süha Tanrıver, “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler”, Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, S. 147 (2020): 123; **Murat Atalı, “Zorunlu Arabuluculuğun Yargılama Hukuku Bakımından Ortaya Çıkardığı Sorunlar”, Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Yargıtay’ın 150. Kuruluş Yılı Dönümü Etkinliği, Yargıtay ve AYBÜ Hukuk Fakültesi**, Ankara 6-7 Aralık 2018, Toplantı Kitabı (Ed. Ersin Erdoğan) (2019): 147; **Eminoğlu ve Erdoğan, Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk**, 145.

Benzer yönde başka bir karar için bkz. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. HD, 07.05.2019, 2019/1593, 2019/1066 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

27 Bkz. yuk. II, B, 1.

28 **Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven, Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk**, 192-193. Karş. **Atalı, “Zorunlu Arabuluculuğun Yargılama Hukuku Bakımından Ortaya Çıkardığı Sorunlar”, 148.**

29 **Eminoğlu ve Erdoğan, Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk**, 164.

getirmek suretiyle münferit davalar açmak durumunda kalabileceği ifade edilmiştir³⁰. Kanaatimizce de davaların yığılması şeklindeki dava türünün diğer tüm dava şartları bakımından kabul edilen temel özelliklerini arabuluculuk dava şartı için esnetmek yerinde olmayacaktır. Dahası aksi yönde bir düşünce, davacının bizatihi arabuluculuk dava şartını bertaraf etmek amacıyla görünüşte birtakım talepleri ileri sürmek suretiyle davaların yığılmasına sebebiyet vererek arabulucuya başvuru zorunluluğunu dolanmasının da yolunu açabilecektir³¹. Bu noktada, aksi yönde gibi görünen yukarıda belirtilen Yargıtay 11. Hukuk Dairesi kararları, davaların yığılması açısından yerinde görünmese dahi ilgili somut olaylardaki dava türleri bakımından hukuka uygundur. Bu konuya aşağıda ilgili bölümde değinildiği için burada detaylı açıklama yapılmamıştır³².

Özetle davaların yığılması şeklindeki dava türünde asli talep ileri sürülen her bir talep için arabuluculuk dava şartı ayrı ayrı değerlendirilmeli ve her bir talep kendisi için aranan dava şartları çerçevesinde diğerlerinden bağımsız olarak değerlendirilmelidir. Taleplerden bir ya da birkaçı arabuluculuk dava şartına tâbi olmasına rağmen bu şart sağlanmamışsa ilgili talep veya talepler bakımından gereken usûlî karar verilmeli; sadece diğer talepler için yargılamaya devam edilmelidir.

IV. Terditli Davada Arabuluculuk Dava Şartı

A. Genel Olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 111. maddesine göre davacı, aynı davalıya karşı birden fazla talebini, aralarında aslilik-ferilik ilişkisi kurmak suretiyle, aynı dava dilekçesinde ileri sürebilir. Bunun için, talepler arasında hukukî veya ekonomik bir bağlantının bulunması şarttır. Mahkeme, davacının asli talebinin esastan reddine karar vermedikçe, fer'î talebini inceleyemez ve hükme bağlayamaz. Hâkim görüşe göre de *gerçek* terditli dava, asli talebin reddi hâlinde fer'î talebin incelendiği davayı; *gerçek olmayan* terditli dava ise,

30 **Tanriver**, *Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler*, 136.

31 **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 164, dn. 178.

32 Bkz. aşa. II, C, 2.

ancak ilk talebin kabul edilmesi hâlinde fer'î talebin incelendiği dava türünü ifade etmektedir³³. Türk hukukunda genel olarak kabul gören sadece gerçek terditli dava olup terditli davaya ilişkin olarak mahkeme asli talebi kabul etmişse fer'î taleple ilgili karar verilemeyeceği ifade edilmektedir³⁴.

Gerçek olmayan terditli davada ileri sürülen taleplerin asli nitelikte olması davaların yığılmasına benzer olarak kabul edilebilirse de bağımsızlık noktasında davaların yığılmasından ayrıldığı ve bu davada birden fazla bağımsız talepten söz edilemeyeceği belirtilmektedir³⁵. Ancak, yine de her iki dava türünün birbirine oldukça yakın olması nedeniyle ileri sürülen talepler arasında maddi hukuktan kaynaklanan birinin diğerinin kabulüne bağlı olduğu bir ilişki söz konusu olduğu takdirde ortaya çıkan dava türü, terditli objektif dava yığılması olarak da ifade edilmiştir³⁶. Bu durumda, her iki dava türü arasındaki sınırın tespitinde bizatihi maddi hukuka dayalı bağlılık değil davacının talep sonucunu şekillendirmesinin de önemli olduğu ve bu nedenle aslında davacının isteğine göre, gerçek olmayan terditli dava hâllerinde davaların yığılmasının da söz konusu olabileceği ileri sürülmüştür³⁷.

Alman hukukundaki bu tartışmalara rağmen Türk hukukunda terditli davanın Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda sadece asli talebin reddi kriteri esas alınarak düzenlenmesi karşısında gerçek olmayan terditli davanın reddedildiği düşünülebilir. Ancak uygulamada, özellikle boşanma davaları bakımından bu dava türüne ilişkin sonuçların kabul edildiği de unutulmamalıdır³⁸. Örneğin, boşanma ve boşanma nedeniyle tazminat veya na-

33 **Werner Merle**, "Zur eventuellen Klagenhäufung", *Zeitschrift für Zivilprozess*, S. 4 (1970): 436.

34 **Bilge Umar**, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2014), 334; **Yılmaz**, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1694-1703; **Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C.II, 1083; **Tanriver**, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 616.

35 **Fabian Hollwitz**, *Alternative Klagehäufung und alternative Klagebegründung nach § 260 ZPO*, (Norderstedt: GRIN Verlag, 2009), 5.

36 **Hans-Jürgen Kion**, *Eventualverhältnisse im Zivilprozeß*, (Berlin: Duncker&Humblot, 1971), 138.

37 **Kion**, *Eventualverhältnisse im Zivilprozeß*, 138; **Merle**, "Zur eventuellen Klagenhäufung", 439.

38 **Timuçin Muşul**, *Medenî Usûl Hukukunda Terdit İlişkileri*, 2. Baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 123.

faka davalarında, tazminat ve nafakaya hükmedilmesi boşanmanın kabul edilmesi şartına bağlı olup bu fer'î talepler bakımından ayrı ayrı başvuru ve peşin harç alınmamaktadır.

B. Arabuluculuk Dava Şartının İncelenmesi

Arabuluculuk dava şartının terditli davalarda ne şekilde uygulanacağına dair herhangi bir özel kanunî düzenleme söz konusu değildir. Bu nedenle arabuluculuk dava şartı bakımından terditli davanın niteliği ve özellikleri dikkate alınarak bir sonuca gidilmesi gerekmektedir. Bu noktada da öncelikle Türk hukukunda kabul gören anlamda gerçek terditli dava çerçevesinde bir değerlendirme yapmak gerekirse, aslî ve fer'î talebin her ikisinin de ayrı ayrı arabuluculuk dava şartına tâbi olduğu hâllerde dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulması gerektiği aşikârdır. Yine, terditli dava öncelikle aslî talep esas alınarak değerlendirildiğinden aslî talep arabuluculuk dava şartına tâbi ise, fer'î talep arabuluculuk dava şartına tâbi olmasa dahi aslî talebe ilişkin olarak arabuluculuğa başvurulmuş olması gerekmektedir. Esasen aynı hukukî gerekçeden hareketle, diğer bir ihtimâl olan aslî talep arabuluculuk dava şartına tâbi olmamasına rağmen sadece fer'î talebin arabuluculuk dava şartına tâbi olduğu hâllerde de aslî talep dikkate alınarak sonuca gidilmeli ve bizatihi fer'î talep için arabuluculuğa başvurulmuş olması şartı aranmamalıdır. Zira, terditli davanın başında henüz fer'î talebin esaslanıp incelenip incelenmeyeceği belirsiz olmakta ve davacı fer'î talebi sadece aslî talebinin esastan reddedilmesi ihtimâlinde ileri sürerek talep etmektedir. Bu nedenle, aslî talebi arabuluculuğa tâbi olmayan davacının, fer'î talep için arabuluculuğa başvurarak esasen ikincil isteği olan bu talep için anlaşmaya varmaya zorlanması hukuken yerinde olmayacaktır³⁹. Nitekim, İstanbul 16. Hukuk Dairesi tarafından terditli davada arabuluculuk dava şartının aslî talep esas alınarak belirleneceği şu şekilde ifade edilmiştir:

39 **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 169. Terditli dava olarak mahkeme önünde ileri sürülme şekline paralel bir şekilde arabuluculukta da her iki talebin terditli olarak ileri sürülmesinin düşünülebileceği yönündeki görüş için ayrıca bkz. **Tanrıver**, *Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler*, 137.

“Mahkemece , terditli olan malın bedelinin tahsili isteminden kaynaklanan talep nedeni ile zorunlu arabuluculuk dava şartının bulunmadığı nedenle usulden red kararı verildiği görülmüştür. Öncelikle dava şartı hususunda ; davacının “ birincil” talebi olan “ malın aynen iadesi” istemi hususunda değerlendirme yapılmalıdır. Terditli talep; birincil talebin yerine getirilmesinin imkansız olduğunun anlaşılması durumunda devreye girecek ikincil bir taleptir. Kaldı ki bu talep İİK 27- 28-29. Maddelerin uygulanmasını gerektirmektedir. **Bu nedenle dava şartının biricil ve asıl talebe göre belirlenmesi zorunlu olup; taşınmaz teslimini içeren talep hakkında dava şartı olarak arabuluculuk şartı bulunmadığından kararın kaldırılması gerekmiştir.**”⁴⁰

Özetle kanaatimizce gerçek terditli davada, arabuluculuk dava şartı sadece aslı talep dikkate alınarak belirlenmeli ve aslı talebin arabuluculuk dava şartına tâbi olduğu durumlarda bu talep için arabulucuya başvurulmuş olması gözetilmeli; diğer tüm ihtimâllerde arabulucuya başvurulmuş olması şartı aranmamalıdır.

Gerçek olmayan terditli dava ifadesi, her ne kadar Türk hukukunda yaygın olarak kabul görmese de, gerçek terditli dava için kabul edilen sonuçların bu dava türü bakımından da uygulanabilir olduğu kanaatindeyiz. Bu durumda, özellikle maddî hukuktan kaynaklanan sebeplerle ikincil bir talebin kabul edilebilmesi aslı bir diğer talebin kabul edilmesi şartına bağlı ise, sadece aslı talep için arabuluculuk dava şartı incelenmelidir. Böylece, aslı talep arabuluculuk dava şartına tâbi ise sadece bu talep için arabuluculuğa başvurulmuş olması yeterli görülmeli; eğer aslı talep arabuluculuk dava şartına tâbi değilse, fer’î talep arabuluculuk dava şartına tâbi olsa dahi aslı talebin kabulüne karar verilmesi hâlide ilgili fer’î talep için arabuluculuğa başvurulmamış olmasından hareketle bu talep yönünden davanın reddine karar verilmemelidir. Zira, aksi hâlde, aslı talebin arabuluculuğa tâbi olmadığı ve hatta arabuluculuğa elverişli dahi olmadığı durumlarda, bu talebe bağlı diğer talepler için arabuluculuğa başvurulması zorunlu kılınarak aslında arabuluculuk görüşmelerinin aslı talebe ilişkin hususları da içermesi sonucu doğabilecektir.

40 İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. HD, 09.07.2020, 2020/1107, 2020/1256 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. HD, 07.10.2019, 2019/1863, 2019/2013 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

Esasen yukarıda⁴¹ değinilen ve davaların yığılmasına ilişkin olduğu ifade edilen Yargıtay kararlarının da gerçek olmayan terditli davaya ilişkin olduğu görülmektedir. Bu nedenle, ilgili kararlar davaların yığılmasının özellikleri ve sonuçlarıyla çelişir durumda olsa dahi aslında bu kararlara konu davalar gerçek olmayan terditli dava niteliğinde olup ilgili kararlarda varılan sonuçlar da gerçek olmayan terditli dava bakımından uygundur⁴². Söz konusu kararlara konu olaylarda marka hakkında tecavüzün tespiti, men'i ve tecavüzden kaynaklanan maddî ve manevî tazminat⁴³; çek istirdadı⁴⁴ ve menfi tespit⁴⁵ 46; ortak olunmadığının tespiti ve paranın iadesi⁴⁷ taleplerinde ikincil taleplerin arabuluculuk dava şartına tâbi olmasına rağmen ilk taleplerin arabuluculuk dava şartına tâbi olmamasına dikkat çekilerek ilgili yargılamalarda bir bütün olarak arabulucuya başvurulmuş olmasının dava şartı olarak aranmayacağı sonucuna varılmıştır.

41 Bkz. yuk. II, B, 2.

42 Doktrinde bu kararlara konu davaların kademeli dava (*Stufenklage*) niteliğinde olduğu ve ilgili dava türü özelinde yerinde olduğu da ileri sürülmüştür. Bu konuda bkz. **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 164, dn. 178. Kanaatimizce somut kararlara konu olaylarda kademeli davadan ziyade gerçek olmayan terditli dava söz konusudur. İlgili dava türleri ve karşılaştırması hakkında bkz. **Bulut**, *Medeni Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*, s. 95 vd., 347, dn. 466.

43 11. HD, 10.06.2020, 2019/4851, 2020/2732. Aynı yönde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. HD, 25.09.2020, 2020/1224, 2020/1447 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

44 İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 43. HD, 09.10.2020, 2020/1848, 2020/145, İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, 20.04.2020, 2020/459, 2020/441 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası) sayılı kararlarında çek istirdadı talebinin dava devam ederken çek bedelinin tahsil edilmesi nedeniyle bedele dönüşmesi hâlinde de asli unsurun çek istirdadı talebinin haklı olup olmadığına bağlı olmasından yola çıkılarak davanın arabuluculuk dava şartı olmadığı sonucuna varmıştır.

45 11. HD, 10.02.2020, 2019/3048, 2020/1093. Aynı yönde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, 17.06.2020, 2020/652, 2020/587 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

46 İlgili kararda Yargıtay menfi tespit talebinin münferiden arabuluculuk dava şartına tâbi olduğu yönünde değerlendirilmelerde bulunmuş ise de kanuni düzenlemeler ile işin niteliği gereği menfi tespit taleplerinin arabuluculuk dava şartına tâbi olamayacağı kanaatindeyiz. Detaylı bilgi için bkz. **Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özekes**, *İcra ve İflâs Hukuku*, 131; **Ekmekçi, Özekes, Atalı ve Seven**, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*, 191; **Atalı**, "Zorunlu Arabuluculuğun Yargılama Hukuku Bakımından Ortaya Çıkarıldığı Sorunlar", 150-151; **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 156. Nitekim Yargıtay tarafından, bu konudaki bölge adliye mahkemesi kararları arasındaki uyuşmazlıkların ticarî nitelikteki menfi tespit davalarının arabuluculuk dava şartına tâbi olmadığı yönünde giderilmesine karar verilmiştir. Bkz. 19. HD, 13.02.2020, 2020/85, 2020/454 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

47 11. HD, 17.02.2020, 2020/197, 2020/1578.

Dikkat edilirse her bir yargılamada ileri sürülen talepler, her ne kadar ileri sürülüş şekli olarak davaların yığılmasına benzemekte ise de, maddî hukuka göre birbirine tamamen bağlı talepler olup ve gerçek olmayan terditli davadaki gibi ikincil taleplerin kabul edilebilmesi için öncelikle münferiden arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan ilk taleplerin kabul edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, terditli davalar için kabul gören genel kuralın gerçek olmayan terditli dava niteliğindeki yargılamalar için de kabul edilerek arabuluculuk dava şartının sadece aslî talep dikkate alınarak uygulanmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz. Aynı şekilde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. Hukuk Dairesi de çek bedelinin ödenmesi talebinin çek istirdadı talebiyle terdit ilişkisi içerisinde olduğunu belirtmiş ve çek bedelinin tahsili talebinin dahi çek istirdadı talebinin kabul görmesine bağlı olduğunu kabul ederek böyle bir yargılamada arabuluculuk dava şartının –aslî talep olan çek istirdadının dava şartı arabuluculuya tâbi olmamasını esas alarak– uygulanamayacağı sonucuna varmıştır:

“Somut olayda ise uyuşmazlık T.T.K.’nın 792. maddesi uyarınca çek istirdadı istemine ilişkin olup, konusu bir miktar para alacağı değildir. Dava devam ederken çekin bedelinin davalı tarafça tahsil edilmesi halinde davanın çek bedelinin istirdatına dönüşmesinde de durum değişmeyecektir. Zira çek bedelinin istirdadı istemi, çek istirdadı isteminin kabul edilmesine bağlıdır ve terditli bir talep olarak ileri sürülmektedir. O halde ilk derece mahkemesince davanın asıl talebi olan çek istirdadı talebinin 6102 Sayılı T.T.K.’nın 5/A maddesi gereğince arabuluculuk dava şartına tabi olmadığı dikkate alınarak işin esasına girilip bir karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir.”⁴⁸

48 İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 12. HD, 06.10.2020, 2020/1087, 2020/937 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası). Aynı yönde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 14. HD, 24.09.2020, 2020/850, 2020/938 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası); İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 8. HD, 17.09.2020, 2020/1548, 2020/3264 (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası).

V. Seçimlik Davada Arabuluculuk Dava Şartı

A. Genel Olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 112. maddesine göre, seçimlik borçlarda seçim hakkı kendisine ait olan borçlu veya üçüncü kişinin bu hakkı kullanmaktan kaçınması hâlinde, alacaklı seçimlik dava açabilir (m. 112/1). Seçim hakkının alacaklıya ait olduğu hâllerde seçimlik dava açılmaz; alacaklı, seçim hakkını kullanarak belirli bir edimi seçip o edimin konusunu oluşturduğu bir dava açmalıdır⁴⁹.

Seçimlik davada, talebin hukuka uygun olduğuna kanaat getiren mahkeme, seçimlik hüküm verecektir (m. 112/2). Alacaklı, bu seçimlik hükümde yer alan edimlerden birini seçerek cebri icraya başvurabilecek; ancak, borçlu hâlen diğer edimi ifa etmek suretiyle de borcundan kurtulabilecektir (m. 112/3).

B. Arabuluculuk Dava Şartının İncelenmesi

Seçimlik davada, her ne kadar davalı tarafından davaya konu taleplerden sadece biri ifa edilerek borç sona erdirilecek olsa da, bu dava türünde de görünüşte birden fazla talep yargılamanın konusunu oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu dava türünde de talep esas çerçevesinde arabuluculuk dava şartının incelenmesi gerekmektedir. Yine, dava şartı arabuluculuğa ilişkin düzenlemelerde bu dava türüne ilişkin özel bir hükme yer verilmemiş olduğundan seçimlik davanın özelliği çerçevesinde bir sonuca gidilecektir.

Seçim hakkının borçluda olduğu durumlarda seçimlik borcun konusunu oluşturan edimlerden biri dahi zorunlu arabuluculuk dava şartına tâbi olsa dava açmadan önce arabulucuya başvurulması gerekmektedir⁵⁰. Zira, seçimlik dava neticesinde mahkemece seçimlik hüküm olarak her iki talebi de kapsayıcı şekilde karar verilmektedir.

49 **Kuru**, *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, C. II, 1496; **Yılmaz**, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 1705; **Pekcanitez**, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C.II, 1088; **Tanrıver**, *Medenî Usûl Hukuku*, C. I, 617.

50 **Eminoğlu ve Erdoğan**, *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*, 170.

Seçim hakkının alacaklı ve borçlu dışında üçüncü bir kişide olması hâlinde ise, bu kişi uyuşmazlığın tarafı olarak değerlendirilemeyeceği için üçüncü kişiyle arabuluculuk görüşmesi yapılarak edimin ifası konusunda anlaşılması mümkün değildir. Bu nedenle, uyuşmazlığın tarafları arasında işletilmesi gereken arabuluculuk sürecinin sadece borcun konusunu belirleme yetkisine sahip olan üçüncü kişiyle yürütülerek sonuçlandırılması da söz konusu olamaz⁵¹. Kanaatimizce, bu ihtimâlde arabuluculuk dava şartı da seçimlik dava bakımından benimsenen sonuca göre belirlenmelidir. Örneğin, birkaç edimden birini seçme hakkının tanındığı üçüncü kişi, eğer herhangi bir karşılık bedel alarak seçme taahhüdünde bulunmamışsa, seçme hakkının taraflardan birine geçebileceği şeklinde görüşler maddî hukukta ileri sürülmektedir⁵². O hâlde, maddî hukukta benimsenen görüşe göre de seçimlik borcun konusunu belirleme yetkisinin geçtiği kişi borçlu ise borçluyla arabuluculuk görüşmesi yapılabilecek veya duruma ve taraflar arasındaki maddî hukuk sözleşmesine göre yetki alacaklıya geçmişse alacaklının doğrudan seçtiği edime göre sonuca gidilebilecektir.

Sonuç

Dava şartı arabuluculuğa ilişkin düzenlemeler genel olarak ileri sürülen talep çerçevesinde hükümler içermektedir. Bu nedenle, mahkeme önünde yapılacak yargılamada da dava konusunu oluşturan talep ve bu talebe ilişkin olarak arabuluculuk dava şartının sağlanıp sağlanmadığının tespiti önemlidir.

Yargılamada ileri sürülen talep sonucuna göre yapılan dava çeşitleri ayırımında davaların yığılması, terditli dava ve seçimlik davada yargılamanın konusunu oluşturan talebin sayısı ve ileri sürülüş şekli dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda her bir dava çeşidi için ayrı ayrı konusunu oluşturdukları talebin arabuluculuk dava şartı noktasında nasıl bir değerlendirmeye tâbi tutulacağını tespit etmek gerekmektedir.

51 **Tanrıver**, *Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler*, 137.

52 Bu konuda bkz. **Mehmet Şengül**, "Seçimlik Borçlara İlişkin Temel Özellikler ve Seçimlik Borçların İfası", *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3-4 (2011): 235-236.

Aynı davacının aynı davalıya karşı birden fazla aslî talebini aynı dava dilekçesinde ileri sürdüğü davaların yığılmasında, her bir talep birbirinden bağımsız olup mahkemece her bir talep hakkında ayrı ayrı karar verilmesi gerekmektedir. Esasen bu yargılamada talep sayısı kadar dava söz konusu olduğu için her bir talep için dava şartlarının da diğer taleplerden bağımsız olarak ayrı ayrı değerlendirilmesi söz konusudur. Bu nedenle, diğer genel dava şartları için tartışmasız bir şekilde kabul edilen bu genel kuralın arabuluculuk dava şartı için de uygulanması gerekir. Bu noktada, arabuluculuk süreci sonrasında düzenlenen anlaşamama son tutanağında her bir talebe ayrı ayrı yer verilmesi önemlidir.

Birden fazla talep yer almasına rağmen taleplerden birinin aslî talep; diğerinin ise, fer'î talep olarak ileri sürüldüğü terditli davada, davaların yığılmasında olduğu gibi birden fazla bağımsız davadan söz edilemez. Terditli davada, davacı öncelikle bir aslî talebi ileri sürmekte; bu talebinin kabul görmemesi ihtimâline yönelik olarak ikinci bir fer'î talebi ileri sürmektedir. Bu nedenle, arabuluculuk dava şartının da sadece aslî talep esas alınarak incelenmesi gerekmekte; aslî talep arabuluculuk dava şartına tâbi değilse, fer'î talep arabuluculuk dava şartına tâbi olsa dahi davacı sadece bu fer'î talep için arabulucuya başvurmayaya zorlanmamalıdır. Aksi hâlde, mahkeme önünde hukuken aslî talebe hak kazanabilecek davacının zorunlu olarak ikincil bir talebi üzerinde anlaşmaya varmaya zorlanması gibi izahı güç bir durum ortaya çıkabilecektir. Aynı sonuç, gerçek olmayan terditli dava olarak adlandırılan fer'î talebin maddî hukuka göre ancak aslî talebin kabul edilmesi hâlinde incelenebileceği davalarda da kabul edilmelidir. Zira bu davada da, davacının ve davalının fer'î talep için arabuluculuk yoluyla anlaşmaya zorlanması; aslında bu talebin kabul edilmesi için maddî hukuka göre bir ön şart olan aslî talebi de dava şartı arabuluculuk kapsamına almak anlamına gelecektir. Böyle bir durumda, münferiden arabuluculuk dava şartına tâbi olmayan ve hatta belki de arabulucuya elverişli olmayan bir konuda tarafların arabuluculuğa zorlanmasını açıklamak zor olacaktır. Bu nedenle, terditli davada her hâlükârda aslî talep esas alınarak değerlendirilme yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Maddî hukuktan kaynaklanan seçimlik borçlarda seçim hakkının alacaklıda olmadığı durumlarda söz konusu olan seçimlik davanın konusunu oluşturan birden fazla talebin söz konusu olduğu kabul edilebilirse de esasen davacı bu taleplerden sadece birini elde edebilecektir. Ancak, davalı tarafından hangi talebin ifa edileceği bilinemeyeceğinden taleplerden biri dahi arabuluculuk dava şartı kapsamında olsa seçimlik dava açılmadan önce arabuluculuğa başvurulmuş olması gerektiği kanaatindeyiz. Diğer yandan seçim hakkı üçüncü bir kişiye tanınmışsa, üçüncü kişinin yetkisi sadece ifa edilecek edimi seçmek olduğundan ifanın konusunu oluşturduğu talep hakkında bu üçüncü kişiyle arabuluculuk görüşmesi yapılamayacağı da dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Atalı, Murat.** “Zorunlu Arabuluculuğun Yargılama Hukuku Bakımından Ortaya Çıkardığı Sorunlar”, *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Yargıtay’ın 150. Kuruluş Yılı Dönümü Etkinliği*, Yargıtay ve AYBÜ Hukuk Fakültesi, Ankara 6-7 Aralık 2018, Toplantı Kitabı (Ed. Ersin Erdoğan) (2019): 137-154.
- Atalı, Murat, İbrahim Ermenek ve Ersin Erdoğan.** *Medenî Usûl Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2019.
- Börü, Levent.** *Dava Konusunun Devri*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2012.
- Bulut, Uğur.** *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Yığılması (Objektif Dava Birleşmesi)*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2017.
- Ekmekeçi, Ömer, Muhammet Özkes, Murat Atalı ve Vural Seven.** *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019.
- Eminoğlu, Cafer ve Ersin Erdoğan.** *Ticari Uyuşmazlıklarda İhtiyari ve Dava Şartı (Zorunlu) Arabuluculuk*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2020.
- Ermenek, İbrahim.** *Medenî Usûl Hukukunda Davaların Birleştirilmesi ve Ayrılması*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Hellwig, Konrad.** *Anspruch und Klagerecht*, Leipzig, 1924.
- Hollwitz, Fabian.** *Alternative Klagehäufung und alternative Klagebegründung nach § 260 ZPO*, Norderstedt: GRIN Verlag, 2009.
- Kekeç, Elif Kısmet.** *Arabuluculuk Yoluyla Uyuşmazlık Çözümünde Temel Aşamalar ve Teknikler*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Kion, Hans-Jürgen.** *Eventualverhältnisse im Zivilprozeß*. Berlin: Duncker&Humblot, 1971.
- Kuru, Baki.** *Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. II*. İstanbul: Demir Demir Yayıncılık, 2001.
- Özkes, Muhammet.** “Zorunlu Arabuluculuğun Hak Arama Özgürlüğü ve Arabuluculuk İlkeleri Bakımından Değerlendirilmesi ‘Zorunlu Arabuluculuğa Eleştirel Bir Yaklaşım’”, *Arabuluculuğun Geliştirilmesi Uluslararası Sempozyumu, Yargıtay’ın 150. Kuruluş Yılı Dönümü Etkinliği*, Yargıtay ve AYBÜ Hukuk Fakültesi, Ankara 6-7 Aralık 2018, Toplantı Kitabı (Ed. Ersin Erdoğan) (2019): 111-136.

- Merle, Werner.** “Zur eventuellen Klagenhäufung”, *Zeitschrift für Zivilprozess*, S. 4 (1970): 436-469.
- Muşul, Timuçin.** *Medenî Usûl Hukukunda Terdit İlişkileri*, 2. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009.
- Namlı, Mert.** “İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağı İle Getirilen Zorunlu Arabuluculuk Kurumunun Medenî Usûl Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Derneği 40. Yıl Uluslararası Toplantısı, İş Mahkemeleri Kanunu Tasarısı Taslağının Değerlendirilmesi*, 13 Mayıs 2016 İstanbul, Toplantı Kitabı (Ed. Kübra Doğan Yenisey) (2016): 151-165.
- Pekcanitez, Hakan.** *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C.II. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2017.
- Pekcanitez, Hakan, Oğuz Atalay, Meral Sungurtekin Özkan, Muhammet Özkes.** *İcra ve İflâs Hukuku*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2019.
- Postacıoğlu, İlhan ve Sümer Altay.** *Medenî Usûl Hukuku Dersleri*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2015.
- Saenger, Ingo.** “Klagenhäufung und alternative Klagebegründung”, *Monatsschrift für Deutsches Recht*, No. 9 (1994): 860-863.
- Şengül, Mehmet.** “Seçimlik Borçlara İlişkin Temel Özellikler ve Seçimlik Borçların İfası”, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S. 3-4 (2011): 207-248.
- Tanrıver, Süha.** “Dava Şartı Arabuluculuk Üzerine Bazı Düşünceler”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 147 (2020): 111-142.
- Tanrıver, Süha.** *Medenî Usûl Hukuku*, C. I. Ankara: Yetkin Yayınları, 2016.
- Umar, Bilge.** *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2014.
- Üstündağ, Saim.** *Medeni Yargılama Hukuku*, C. I-II. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1997.
- Yazıcı Tıktık, Çğdem.** *Arabuluculukta Gizliliğin Korunması*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları, 2013.
- Yılmaz, Ejder.** *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, C. II. Ankara: Yetkin Yayınları, 2017.
- Yılmaz, Ejder.** *Medeni Yargılama Hukukunda Islah*, 4. Baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2013. “Talep”. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. Erişim 07.10.2020. <https://sozluk.gov.tr/>

